

علل سیاسی مهاجرت

محمد عالم احمدزاده / مشاور ارتقای ظرفیت و استاد دانشگاه

مقدمه

به یقین می توان گفت: مهمترین عامل مؤثر در مهاجرت‌های داخلی به ویژه مهاجرت‌های روستا شهری، سیاستها و خط مشی های حکومتها است. چرا که اتخاذ سیاستهای مدون و آینده نگر در بسیاری از زمینه ها نظیر آموزش، بهداشت، اصلاحات ارضی، اعتبارات و بودجه زراعت و مالداري، حمايت از محصولات کشاورزي و ... می تواند تأثیرات بسیار مهمی در کنترل یا تشدید این مهاجرتها بر جای گذارد. «سایر خط مشی هایی مؤثر بر مهاجرت نیز عبارتند از: خط مشی هایی که به وجود آورنده مراکز رشد زیر بناهای صنعتی در شهرها هستند. برنامه های ناظر بر ورود کالاهای جانشینی که عمدتاً در جهت تأمین نیازهای مصرفی طبقات مرفه هستند.»^۱ «سرمایه گذاری در زمینه خدمات اجتماعی که بخش عمده آن در شهرها به کار می افتد.»^۲

اتخاذ چنین خط مشی های که نشانگر توجه دولتها به بخشهای صنعت و خدمات و بی توجهی یا کم اهمیت شمردن بخش کشاورزی و مالداري در کشور است موجب مشکلات عدیده ای می شود که تشدید مهاجرت‌های داخلی یا بیجاشدگی تنها یکی از عوارض و نمود های آن است. در این راستا توسعه و توزیع نا برابر امکانات در شهر و روستا نیز مزید بر علت می شود.

علل مهاجرت سیاسی مهاجرت

۱- نبود امنیت:

به علت تغییر نظام سیاسی یک کشور و نبود امنیت منجر به مهاجرت سیاسی افراد می گردد. مهاجرت‌هایی نیز وجود دارند که به دلایل مختلف در یک دوره کوتاه مدت، سیل عظیمی از مهاجران را راهی سرزمینهای معینی می کنند و مسائل و مشکلات خاصی را چه برای مهاجران و چه برای سرزمینهای پذیرایی آنان فراهم می آورند. مهاجرت یهودیان به سرزمینهای اشغالی بعد از مهاجرت‌های شدید و کوتاه مدت معمولاً پیامدهای خصمانه ای را به دنبال دارند و به درگیریهای مهاجران و ساکنان اولیه سرزمینها منجر می شود. این قبیل مهاجرتها در گذشته، مخصوصاً وقتی تعداد مهاجران زیاد بود، به نیروی بر اندازی حکومتها تبدیل شده است و در مواردی نظام سیاسی کشورها را تغییر داده اند. شاید بتوان ریشه تبعیضهای گوناگون بین مهاجران و ساکنان اصلی اغلب سرزمینها را در همین حالت خصمانه ای جستجو کرد که از اول بین مهاجران و ساکنان اولیه سرزمینها ایجاد شده و به نوعی

۱- سعید تمنا، مبانی جمعیت شناسی، ص

۲- نقل به مفهوم، او برای، ا.ا.س، مهاجرت، شهر نشینی و توسعه، مترجم فرهنگ ارشاد، صص ۷۹.

پیشداوری منفی انجامیده است که درک متقابل آنان از جامعه واحد و زندگی مشترک در آن جامعه را مشکل تر کرده است. این نکته را می توان در مقیاسهای منطقه ای ، ملی و محلی نیز مشاهده کرد.

۲- فقدان ثبات سیاسی:

فقدان ثبات و مشارکت سیاسی و اجتماعی و فقدان حقوق سیاسی و مدنی، بحران های پی در پی، تغییر سریع قوانین و مقررات، تهدید جنگ های داخلی و خارجی، عدم وجود امنیت فکری و برخوردهای نامناسب با اصحاب اندیشه و فقدان دموکراسی از مهمترین عوامل سیاسی مهاجرت هستند.^۳ «نظیر جنگ و آوارگیهای ناشی از آن، اخراج افراد یا گروه ها، بالاخره هر عامل غیر منتظره و پیش بینی نشده دیگری ، و در مواردی آمیزه ای از عوامل مذکور می تواند نرخ مهاجرت را افزایش داده انبوهی از جمعیت را به سوی شهر ها یا سایر کشورها گسیل دارد.»^۴

افرادی که در جوامع خودشان که امکان قبول فشارها و مشکلات سیاسی حاکم برایشان کمتر بوده است، تن به فرار از کشور و مهاجرت و در نهایت آوارگی در مرزها و پناهنده در کشورهای دیگر گشته اند. در صورتی که اگر بتوان حکومت های مردمی در کشورها بوجود آورد، فشار فرار و مهاجرت و ترک کشور بدلیل سیاسی به حداقل خود خواهد رسید.

۳- مصونیت نداشتن و متغیر بودن سیاستها:

از عوامل دیگر مهاجرت وجود نداشتن امنیت سیاسی و اجتماعی از حیث اظهار نظرهای علمی و تخصصی ، گاهی هم شخصی و نیز اختلاف سلیقه با صاحبان حکومت ها برای مهاجرت اشخاص اعلام شده است. «کافی نبودن مصونیت های سیاسی و اجتماعی جهت اظهار نظرهای علمی و نیز حاکمیت گروه های سیاسی بر دانشگاه ها و مراکز علمی و همچنین بی ثباتی یا قدیمی بودن قوانین و طولانی بودن دادرسی در سیستم قضایی مملکت است.»^۵ لذا مصونیت نداشتن و متغیر بودن سیاستها هم یکی از علل سیاسی مهاجرت در کشورهای مختلف به شمار می آید.

۴- فشارهای سیاسی و استبداد حاکمان:

فشارهای سیاسی و استبداد حاکمان نیز در زمره علل سیاسی مهاجرت به شمار می رود که در تاریخ موارد زیادی از آن به چشم می خورد. در دوره های مختلف در کشور ما نیز شاهد بروز چنین مهاجرت هایی بوده ایم البته هرچند این مهاجرتها در دوره های بعدی که حاکمان تغییر و حکومت های جایگزین آمدند و با بازگشت و عودت مهاجرین و بیجا شدگان دوران فشار به

۳- عسگری و دیگران، فرار مغزها؛ انتقال معکوس تکنولوژی، مترجم مجید محمدی، ص ۷

۴- سید حسین شرف الدین ، پویش مهاجرت در جهان سوم، ص ۸

۵- کامینگز، شیائوونگ، فرار مغزها و انتقال تکنولوژی معکوس، مترجم: مجید محمدی ص ۶

اوطانشان باعث رشد و شکوفایی شدند که در حال حاضر حضور متخصصین عودت کننده از کشور های مختلف در کشور باعث توسعه و رشد شده اند.

علت طبیعی مهاجرت:

مهاجرتها گاهی به دلیل یک سری مشکلات و گرفتاریهای طبیعی شکل می گیرد که عواملی چون فاجعه های اجتماعی - جوئی همچون سیل، زلزله، خشکسالی که جمعیت را به جستجوی محیط دیگر مجبور می کند. «مهاجرتهای ناشی از عوامل زیست محیطی، همچون، کمبود آب، سرمای شدید، زلزله خیز بودن محل سکونت را می توان تحت این عنوان دسته بندی کرد. مثل کوچ نشینان»^۶ و گاهی هم تغییرات بزرگ و ناگهانی اجتماعی یا فاجعه های بزرگ طبیعی چون «قحطی، گرسنگی، سیل، زلزله و... از عوامل اصلی مهاجرتها به شمار می رود»^۷